

ХУЛОСАИ
ШҶРОИ ДИССЕРТАЦИОНИИ 6D. КОА-028-И НАЗДИ ДОНИШГОҶИ
ДАВЛАТИИ ОМЎЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН
БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ

дар бораи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои
филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик

Парвандаи аттестатсионии № _____

Қарори Шӯрои диссертатсионӣ аз 17 сентябри соли 2020

Дар бораи ба шахрванди Ҷумҳурии Исломии Афғонистон Фаттона Бадахш додани дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷик.

Диссертатсияи Фаттона Бадахш “Ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01.-Адабиёти тоҷик аз тарафи Шӯрои диссертатсионии 6D. КОА-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ (ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121) барои ҳимоя пазируфта шудааст.

Диссертант Фаттона Бадахш, соли таваллудаш 1988, шахрванди Ҷумҳурии Исломии Афғонистон, миллаташ афғон.

Соли 2006 ба факултети форсӣ-дарии Донишгоҳи Балх дохил шуда, онро соли 2010 хатм намудааст. Аз соли 2013 то соли 2015 дар шӯбаи магистратураи Донишгоҳи Балх таҳсил кардааст. Солҳои 2016 ба аспирантураи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ дохил шуда, онро соли 2019 бомуваффақият хатм кардааст.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба анҷом расидааст.

Роҳбари илмӣ: Худойодов Аъзам - доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ.

Муқарризони расмӣ:

Раҳмонов Шохзамон- доктори илмҳои филологӣ, профессор, мудири шӯбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ.

Ваҳҳобзода Рустам Илём- номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода.

Дар тақризи муассисаи пешбар - Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода омадааст, ки воқеан, Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ

бо ҷустуҷӯҳои босамари эҷодиашон дар инкишофи адабиёти тоҷик ва адабиёти даризабони Афғонистон саҳми бузург доранд. Ин ду суҳанвари соҳибмактаб ва тавоно қаробатҳои зиёди эҷодӣ ва ҳунари доранд, ки онҳо ҷолиби таваҷҷуҳанд. Аммо иртибот ва қаробатҳои эҷодии ин ду адиби бузург то ҳанӯз мавриди баҳсу баррасии адабиётшиносӣ қарор нагирифтааст. Ҳол он ки чехраи адабии ин ду суҳанвари тавоно ифодагари як марҳилаи муҳими рушди адабиёти тоҷикӣ ва дарӣ мебошад.

Дар ин замина таълифгардани диссертатсияи Фаттона Бадахш дар мавзӯи “Ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ)” гоми шоиста ва андешаи тоза дар адабиётшиносии тоҷик мебошад. Мубрамии мавзӯи диссертатсия дар он ифода меёбад, ки қиёсан таҳқиқнамудани ашъори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ аз лиҳози ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ, бавижа анвои шеърӣ, хусусиятҳои ҳунари шабоҳатҳои мавзӯӣ ва мундариҷавии ашъор, хусусиятҳои адабию сабки падидаи тоза дар илми адабиётшиносии Тоҷикистон ва Афғонистон мебошад.

Дар баробари комёбиҳои илмӣ дар диссертатсия баъзе нуқтаҳои баҳснок ва ислохталаб ба мушоҳида мерасанд, ки онҳоро баён мекунем:

1. Нигоҳи интиқодии муаллифи рисола ба масъалаҳои мавриди таҳқиқ камрангтар ба назар мерасад.

2. Хулосаи илмии баъзе фаслу бобҳо гоҳо номукамал ба назар мерасанд, ки дар мавриди комилгардии онҳо ҷанбаи таҳлилӣ ва муқоисавиро бояд пурқувват кард.

3. Дар саҳифаҳои гуногуни рисола ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо сифати рисолаи илмиро беҳтар хоҳанд кард.

4. Дар баъзе фаслҳо забони илмии муҳаққиқ ба забони адабӣ наздиктар шудааст. Вале нуқтаҳои номбаршуда ҷузъӣ буда, ба осонӣ ислоҳ мешаванд.

Метавон хулоса кард, ки рисолаи Фаттона Бадахш дар мавзӯи “Ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ)” ба меёрҳо ва талаботи корҳои илмии ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллиф ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01.- Адабиёти тоҷик сазовор аст.

Асару мақолаҳои чопшуда:

1. Фаттона Бадахш. Ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ).- Душанбе: Мулквар, 2020.-216 саҳ.

2. Фаттона Бадахш. Андешаҳо оид ба зиндагӣ ва осори Восифи Бохтарӣ // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрият Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ (бахши илмҳои ҷомеашиносӣ, гуманитарӣ ва филология).- Душанбе, 2017, № 4.-С.136-141.

3. Фаттона Бадахш. Символизм дар ашъори Восифи Бохтарӣ ва Муъмин Қаноат // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрият Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ (бахши илмҳои ҷомеашиносӣ, гуманитарӣ ва филология).- Душанбе, 2019, № 3(80).-С.140-149.

4.Фаттона Бадахш. Баррасии чанбаҳои таърихӣ дар ашъори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрият Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ (бахши илмҳои ҷомеашиносӣ, гуманитарӣ ва филология).-Душанбе, 2019, № 3.-с.202-210.

Ба автореферати диссертатсия тақризи зерин ворид шудаанд:

Ҳочамуродов Олимҷон Ҳамроевич-доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи забони тоҷикӣ Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон.

Тақризи мусбат буда, таъкиди шудааст, ки мавзӯи интихобкардаи унвонҷӯ ба ҳайси рисолаи номзадӣ гоми нахустинест дар пур кардани ин ҳало. Дар баробари дастовардҳо дар фишурда баъзе норасоӣҳо ба ҷашм мерасад:

1.Ду мақола ва намунаи ашъори Восифи Бохтарӣ, ки солҳои ҳаштоди қарни XX дар нашрияҳои даврӣ ва “Энсиклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик” ба ҷоп расидааст, зикр нашудааст.

2.Ҳамчунин боби якуми рисола, ки унвони рисоларо дорад, ҷанбаи тавсифиаш аз таҳлилӣ бештар аст.

Бехрӯзи Забеҳулло - номзоди илмҳои филологӣ, мудири шуъбаи тавсиф ва таҳияи феҳристи дастхатҳои Маркази мероси хаттии АМИТ.

Тақризи мусбат буда, дар он таъкиди мешавад, ки унвонҷӯ дар мисоли ду шоири номвари нимаи дуҷуми асри XX дар Тоҷикистон ва Афғонистон ҷанбаҳои муштарак ва фарқиятҳои мавҷуд дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтариро ошкор намуда, ба ҳулосаҳои ҷолибе даст ёфтааст. Таъкиди мешавад, ки ҳар ду шоир аз пешгомони ҷараёни навгарӣ дар шеърӣ муносири Тоҷикистону Афғонистон буда, бо суннатшикани дар сохтор, навоарӣ дар қолабу маънӣ, ривоятгарӣ, тасвиргарӣ ва тақвияте, ки гароиши фалсафӣ дар шеър, таҳаввули тозае дар адабиёти муосир эҷод карданд. Бо вучуди ин, дар рисола баъзе камбудӣҳо ба назар расид, ки онҳоро бояд ислоҳ кард:

1.Дар қисмати аҳамияти мавзӯи зикр шудааст, ки робитаҳои сиёсӣ фарҳангии кишварҳои ҳамзабон, ба хусус Тоҷикистону Афғонистон дар асри XXI гусаста шуданд, ки робитаҳои адабӣ фарҳангии тоҷикони ду сӯйи рӯди Ому то ибтидои асри XX барқарор буда, осори эҷодшуда дар ин минтақа барои адибон қобили дастрас будааст.

2.Дар матни автореферат бархе хатоҳои имлоӣ ва техникаӣ дар саҳифаҳои 4, 8, 9, 13, 14, 16 роҳ ёфтааст, ки ниёз ба ислоҳ дорад.

3.Дар автореферат феҳристи осори истифодашуда вучуд надорад.

Низомӣ Муҳриддин-доктори илмҳои филологӣ, ректори Муассисаи давлатии таълимии “ДДФСТ ба номи М.Турсунзода”.

Тақризи мусбат буда, муқарризи қайд мекунад, ки дар бобу фаслҳои ҷудоғонаи диссертатсия муҳаққиқи тавачҷуҳи аҳли назарро ба бархе аз вижаҳои навӣ ашъори таърихӣ ва иҷтимоии М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ҷалб менамояд. Суннатгарӣ ва навпардозии шоирони мазкур дар бахшҳои асосии диссертатсия бо мисолҳои равшан ва фаслҳои қонеҷунанда собит карда

мешавад.

Муқарриз дар баробари дастовардҳои илмӣ муҳаққиқ камбудӣҳои зеринро низ дар тақриз зикр менамояд:

1. Ҳангоми баррасии ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоии ашъори М. Қаноат ва В. Бохтарӣ ба муҳити камолоти ҳар ду шоир камтар тавачҷӯх зоҳир шудааст.

2. Дар фасли дуҷуми боби дуҷум омилҳои адабию иҷтимоӣ ва ҳунарии ба ғазал камтар тавачҷӯх кардани М. Қаноат ба пуррагӣ нишон дода нашудааст.

Нуралӣ Нуров-номзади илмҳои филологӣ, муовини директори Институти илмӣ-тадқиқотии илмҳои ҷомеашиносии Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б. Гафуров”.

Тақриз мусбат буда, дар он таъкид мешавад, ки дар диссертатсия бори аввал дар адабиётшиносии тоҷик бар асоси муқаррар намудани ҷанбаҳои иҷтимоӣ ва таърихӣ, таҳлили қиёсии мазмуну муҳтаво, анвои шеърӣ ва воситаҳои ҳунарии ду суҳанвари мумтози ду кишвар – М. Қаноат аз Тоҷикистон ва В. Бохтарӣ аз Афғонистон сурат гирифтааст. Гуфтан мумкин аст, ки пажӯҳиши мазкур падидаи тозае дар омӯзиши қиёсии адабиёти кишварҳои ҳамзабон маҳсуб меёбад. Дар баробари ин, дар рисола баъзе камбудӣҳо низ ба назар мерасад:

1. Диссертант таҳқиқи Р. Ваҳобро ба баҳши нақди адабӣ дохил мекунад, ки он чандон дуруст нест. Рисолаи ин муҳаққиқ асосан, ба масоили поэтикаи шеъри М. Қаноат баҳшида шудааст.

2. Хуб мешуд, ки муҳаққиқ дар баҳши дараҷаи омӯзиши мавзӯи рисолаи Х. Шариф “Савти Аҷам”-ро, ки хусусияти монографӣ дорад, ба таври алоҳида баррасӣ менамуд.

3. Аз фишурдаи диссертатсия бармеояд, ки на ҳамаи тадқиқотҳои анҷомёфта дар диссертатсия истифода гардиданд. Масалан, рисолаи М. Аҷамӣ “Хитгаи муаттари шеър” аз назари диссертант дур мондааст.

Маликшоева Шохбегим Хайруллоевна-номзади илмҳои филологӣ, сардори шӯъбаи омодакунии кадрҳои илмӣ ва илмӣ-педагогии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Тақриз мусбат буда, дар он таъкид мешавад, ки таҳлили муқоисавии ашъори намоёндагони адабиёти муосир дар кишварҳои Тоҷикистону Афғонистон барои ошкор кардани равандҳои ташаккули адабиёти тоҷик дар ҳар ду ҳавза аҳамияти муҳим дорад. Таҳлили қиёсии ашъори М. Қаноат ва В. Бохтарӣ дар адабиётшиносии муосир падидаи тоза буда, барои дарку фаҳми равандҳои рушди адабиёти тоҷик дар кишварҳои ҳамзабон мусоидат хоҳад кард. Чунки ҳам Муъмин Қаноат ва ҳам Восифи Бохтарӣ аз шоирони навгарои муосир маҳсуб меёбанд. Бо вучуди ин, дар фишурдаи рисола баъзе нуқсон мушоҳида мешавад:

1. Назари таърихӣ ва баъзе хулосабарориҳои унвонҷӯ дар масъалаи ташаккули равандҳои адабӣ дар Тоҷикистону Афғонистон чандон ба воқеият созгор нестанд.

2. Дар баъзе ҷумлаҳо ва ибораҳо нуқсони мантиқӣ дида мешавад.

3. Дар матни автореферат хатоҳои имлоӣ ва техникӣ роҳ ёфтааст.

Начибуллоҳ Қайюм-номзади илмҳои филологӣ, мудири кафедраи забон ва адабиёти форсӣ – дари Донишгоҳи Рӯйони Афғонистон.

Дар тақризи таъкид мешавад, ки бону Фаттона Бадахш дар таҳқиқи худ аз равишҳои илмии муосир, мисли пажӯҳиши сохторшиносӣ, омӯрӣ, таҳлили истифода карда, ба натоиҷи наво ноил гардидааст. Аксари муҳокимаронӣ ва баҳсҳои илмии муҳаққиқ перомунӣ қаробатҳо ва тафовутҳои озодию адабии Мӯъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ мудалал ва боварибахшанд. Тақризи мусбат буда, дар он ягон эроде зикр нагардидааст.

Муқарризони расмӣ дар баробари нишон додани дастовардҳои илмӣ, муҳимтарин мавзӯ, навгонӣ ва ҷанбаҳои назарӣ амалии диссертатсия баъзе нуқсони дар таҳқиқ роҳёфтаре ба таври мушаххас нишон додаанд.

Интиҳоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асос мегардад, ки онҳо мутахассисони варзидаи соҳаи адабиётшиносӣ буда, дар ин самт осору мақолаҳои зиёде таълиф карданд, ки мазмуну моҳияти онҳо ба мавзӯи мавриди баҳси рисола наздиканд. Муассисаи пешбар яке аз марказҳои бонуфузи илмию таълимӣ дар соҳаи филология мебошад, ки бо мутахассисону муҳаққиқони варзида дар самти адабиётшиносӣ маъруф аст.

Шӯрои диссертатсионӣ таъкид менамояд, ки бори нахуст масъалаҳои бозтоби масоили иҷтимоӣ таърихӣ дар осори Мӯъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ, қаробати эҷодӣ, вижагиҳои адабию ҳунари ва монандию тафовутҳои мазмунӣ ва шакли ашъори шоирони номбурда ба таҳқиқ омадааст. Аҳамияти дигари таҳқиқи мавзӯи мазкур дар он аст, ки тавассути диссертатсияи мавриди назар барои омӯзиши қиёсии шеъри муосири тоҷикӣ ва дарӣ роҳи васеъ кушода мешавад.

Муҳимияти мавзӯи диссертатсия дар он аст, ки қиёсан, баррасӣ намудани эҷодиёти Мӯъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ аз лиҳози ҷанбаҳои мазмунӣ ва шаклӣ барои дарку маърифати пурвусъати шабоҳатҳо ва тафовутҳои адабию эстетикӣ адабиёти халқҳои ҳамзабон роҳ мекушоад.

Аҳамияти назарӣ таҳқиқ дар он аст, ки таҳқиқи қиёсии ду шоири соҳибмақаб ва таъсиргузори хавзаҳои гуногуни адабиёти ҳамзабон, барои равшан кардани қонунмандии рушди шеъри муосири тоҷикӣ ва дарӣ мусоидат менамоянд. Махсусан, равшан намудани масоили марбут ба суннатгарӣ ва навпардозӣ дар эҷодиёти Мӯъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ самтҳо ва тамоюлҳои инкишофи шеърро дар ҳарду хавзаи адабию муайян менамоянд. Бо ин роҳ, мақом ва ҷойгоҳи ин ду шоири тавоно ва таъсиргузор ба равандҳои адабию дар таърихи адабиёти халқҳои Афғонистон ва Тоҷикистон мушаххас мегардад.

Навгонии илмӣ диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки ҳам дар адабиётшиносӣ муосири Тоҷикистон ва ҳам Афғонистон бори нахуст ашъори ду шоири ҳамзабон ба таври қиёсӣ таҳқиқ шудааст. Навгонӣ ва суннатгарии Мӯъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ дар заминаи таҳлилҳои

қиёсии шеърӯ дӯстони адибони номбурда нишон дода мешавад. Ошкор кардани вижагиҳои мазмуни ашъори шоирони номбурда, ки умумият ва тафовутҳои хос доранд, аз ҷумлаи дастовардҳои илмию пажӯҳиши диссертатсия мебошанд.

Аҳамияти илми таҳқиқоти мазкур дар он аст, ки хулосаҳо ва натиҷагирӣҳои он барои омӯзиши минбаъдаи муштарақоти шакли мазмуни адабиёти халқҳои ҳамзабон мусоидат менамоянд. Илова бар ин, аз натоиҷи пажӯҳиши мазкур метавон ҳангоми таҳияи китобҳои таърихи адабиёти тоҷикӣ ва дарӣ, таърихи инкишофи шеъри муосири форсиабон дар кишварҳои ҳамзабон, таҳия ва тадриси адабиёти муосири тоҷикӣ ва дарӣ, навиштани рисолаҳои илмӣ, китобу дастурҳои таълимӣ ва ғайра истифода намуд.

Диссертант усулҳои таҳлили қиёсии таърихӣ, оморӣ ва сохториро босамар истифода намудааст. Дар тақя ба таълифоти назарӣ ва бунёди адабиётшиносони Ғарбу Шарқ, дастовардҳои навини улуми ҷомеашиносӣ проблемаи мавриди назар дар диссертатсия ба таҳқиқ меояд.

Саҳми фардии муҳаққиқ дар он зухур меёбад, ки баррасии қиёсии осори М. Қаноат ва В.Бохтарӣ мавриди пажӯҳиш гирифтааст. Нишон додану мушаххас намудани шабоҳатҳо ва тафовутҳои адабию ҳунари дар ашъори М. Қаноат ва В.Бохтарӣ ҳам дар Тоҷикистон ва ҳам дар Афғонистон иқдоми нахустини илмӣ ва пажӯҳишӣ мебошад.

Ҷаласаи Шӯрои диссертатсионии 6D. КОА-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ рӯзи 17 сентябри соли 2020 дар бораи ба Фаттона Бадахш додани дараҷаи илми номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01- Адабиёти тоҷик қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар Шӯрои диссертатсионӣ аз шумораи умумии 17 нафар аъзои Шӯрои диссертатсионӣ, 16 нафар иштирок дошт, ки аз ин 7 нафар аз рӯи ихтисоси 10.01.01– Адабиёти тоҷик мебошанд, дар ҷаласа иштирок доштанд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор»-16 нафар, «зид» - нест, бюлетенҳои безътибор - нест.

Шӯрои диссертатсионӣ баромади Фаттона Бадахш дар мавзӯи “Ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ)” барои дарёфти дараҷаи илми номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 -Адабиёти тоҷик, тақризи муассисаи пешбар, баромади муқарризи расмӣ, доктори илмҳои филологӣ, профессор **Раҳмонов Шохзамон**, номзади илмҳои филологӣ, дотсент **Ваҳҳобзода Рустам Илос** ва тақризи ба авторефератро шунида, муҳокима карда, дар асоси натиҷаҳои овоздиҳии пинҳонӣ, хулосаи қабулкардаи худ оид ба диссертатсия дар бораи асолат, арзиш, навоарӣ ва натиҷаҳои ба дастовардаи диссертант

қарор қабул мекунад:

1. Диссертатсияи Фаттона Бадахш дар мавзӯи “Ҷанбаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар осори Муъмин Қаноат ва Восифи Бохтарӣ (таҳқиқи қиёсӣ)” барои дарёфти дараҷаи илми номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01

